

rebiti naša tudi prav! Ako nočemo svoje narodnosti zavreči, raji naravo svojega jezika natanko preiskujmo in jo varujmo, ptujega pa v svojo uimo preveč nikar ne povzdiguje. Za nas je naš jezik nar boljši, pa je tudi nar lepši za nas. Staroslovenščina (kadar še izvorna ni) in pa druge slovanske narečja nam veliko pripomorejo le, kar čistost besedi pa oblik zadene; sostavo (syntaxis) ima pa vsak narod svojo, različno od drugih, in še ta se sčasom spreminja, kakor se verstí rod za rodom v téku stoletij. Drugačna je horvaška sostava, drugačna je česka, drugačna je poljska, drugačna je rusovska, drugačna je slovenska. Drugačna je bila slovenska nekđaj, drugačna je zdaj; zato ker so v vsaki deželi ljudska omika pa krajne zadeve drugačne, in so tudi pri nas dandanašnji drugačne, kakor so bile pa kdaj. Sedaj za nas torej le sedajna slovenska sostava velja. Kakošna da je pa, nam pa ne kaže ne horvaški, ne česki, ne poljski, ne rusovski, ne staroslovenski, ne greški, ampak le naroda našega — priprostih Slovencev jezik. Kakor je ti ne zavijajo po ptujih jezikih, če so se prav malo ptujih besedi navzeli; tako je tudi mi nikar ne zavijajmo ne po horvaško, ne po rusovsko, ne po poljsko, ne po česko, ne po greško in tudi po nemško ne, ampak vedno čisto slovensko govorimo in pišimo! Saj vémo da

Kdor zaničuje se sam, podlaga je ptujčevi péti. *Koseski.*

V Ljubljani 17. septembra 1854. *J. Šolar.*

Kratkočasnice.

— Nekdo je imel grozno hudo ženo, ki je od jutra do mraka se ž njim prepirala. Župan enkrat obadva pred-se pokliče, da bi ju pomiril, in jima med drugim priporoča, kako treba je, da mož in žena sta v vsih stvaréh edinih misel. Na to žena odgovori: „Kar nam tukaj pridigovate, to ravno je pri nas. Moj mož hoče biti gospodar v hiši, jez pa tudi, — ali niso to edine misli?“

— Slep mož imel je zalo pa zlo hudo ženo. Neki znanec jo je primerjal s cvetečo rožo. „Barve njene ne morem presoditi — zaverne slepi mož — ternje pa prav dobro ošlatam.

— En tergovec je oznanil, da če razprodati vse svoje blago po ceni, kakor njega košta. „Ah to ni mogoče — reče sosed njegov — ker on sam še ni ne enega grošiča izdal za vso robo svojo!“ *(Neven.)*

Novičar iz austrijskih krajev.

Iz Gorice 17. sept. A. M. Ravno sem pregledal letopis goriškega gimnazija, na katerem je 14. dan t. m. bilo šolsko leto dokončano. Učencov je bilo vsih skup 238; po narodu: Slovencev 127, Furlanov 72, Italianov 20 in Nemcov 19. Verlo dobro so se naši fantje večidel obnašali, posebno pa so se vsi pričujoči čudili glatkim odgovorom pri zrelih izpraševanjih, kterim se je 9 osmošolcov podverglo. Zares pač prav lepo opravičen je ravno zadnje dni od slavnega c. k. ministerstva poslani pohvalni list, kteri primorskim gimnazijem našega v izgled predstavlja. Na čelu letopisa nahajamo dva sostavka, enega modroznanskega od „občutkov“, drugega zemljoznanskega (geologičnega) okoličico goriško popisujočega. Toliko v obče. Sedaj še nekaj o slovenščini.

Valovi šolskih preuredb se niso še prav vlegli. Slavno ministerstvo je hotlo nam vstreči in naš gimnazij s tacimi osebami preskerbeti, da bi redni učitelji zraven drugih predmetov lahko tudi deželne jezike učili — in to, red in stanovitnost, je, česar želimo. Pa komaj so se bili gospodje sošli, — za nas ni ga bilo nobenega. V ti zadregi in sili bila sta naprošena dva tukajšna du-

hovna in sta se osnovala, gledé na pičlo število učencov in njih potrebe in na pomanjkanje časa pri učiteljih, namesto poprejšnih 3, le 2 slovenska razreda po 3 ure na teden. Pervi je imel 24 učencov iz tretje, drugi 15 večidel iz četrte šole spodnjega, le 4 so bili iz zgornjega gimnazija, razun 3 so vsi bili Slovenci. Slovenski jezik je za Slovence zapovedan predmet, začne se pa prednašati še le tretješolcom. Letošnji napredki so bili le srednji; kar pa človeka naj bolj žali, je nerazumljiva mlačnost naše mladine do maternega jezika, ker bi vendar spoznati mogla: da ne zna kakor je treba maternega jezika, in da ga bo, če ostane v svoji domovini, v vsaki javni službi potrebovala. Po mojem mnenju (ki je bilo deloma tudi na dostojnem mestu razodeto) je menda vzrok te prikazni zvun omenjene nerednosti in nestanovitnosti in večkratne premembe učiteljev, v sledečem iskati. Slovenski ali gerški jezik ali kak drug predmet spada pri naših učencih v eno versto. Kdor pa šolsko mladost pozna, vé, kako rada kaj odtrase, če se ji zdí, da se na to ne gleda veliko, in pretekle leta se je skor le za silo — ker ni moglo drugači biti — za slovenščino skerbelo, da je bila memo družih véd skoraj ob vso veljavnost in častitljivost. Drug, morebiti še bolj važen vzrok in zadržek je pa, naj rēče kdo, kar hoče, tisto sirovo filisterstvo, ki žalibog! pri nas še ni popolnoma zginilo, in ktero tako rado z „moštro di šklav“ pita tiste, ki slovenski jezik govoré. Kakor oblita kokoš se derží po takem naš Slovenček, in tacim strupenim pušicam, s kterimi ga na ulici, v šoli in na domu napadajo, ogniti se, se navadi bistra slovenska glavica v nekih mescih furlansko govoriti, in ne slišiš ga skor več v prijaznih pogovorih nobenega družega jezika, kakor furlanskega, le v znanstvenih rečéh se še pomenkvajo po nemško. Je pa tudi pri nas dovolj ljudi, ki morebiti še prav lepo sukno nosijo, ki bi se pa silno čudili, če bi jim kdo pravil, da v slovenskem jeziku se lepe bukve vsacega zapopadka in mnogih znanost tiskajo, da časopisi izhajajo itd., in pri tacih ljudéh stanujejo učenci. Lepo je gojezdo pa ptiči so — goli. Pripoveduj sedaj učencem, kar češ od lepote jezika našega; razkazuj jim njega ozko zvezo z drugimi slovanskimi narečji; pokaži jim potrebo ga znati v našem cesarstvu, naj si duhoven, vradnik, zdravnik ali karkoli v kakošni deželi, kjer ljudstvo slovansko govori; pravi jim, da saj ne mora ravno tako biti, da bi smel le „sirov kmet“ slovensko govoriti, — poslušali te bodo morda, pa vendar ostanejo merzli kot popred. Zastonj je vse prizadevanje še tako gorečega učitelja, zastonj pričakovanje zaželjenih napredkov, dokler jim je materni jezik jarm in jim ljubezni do njega manjka. — Serčno nas je veselilo slišati od ponudbe nekega veljavnega Slovenca za našo stolico, kteri bi ji bil gotovo krepka podpora in bi bil znal slovenšino spet v čast pripraviti in pregnati mlačnost goriške mladine, — toda splavala je po vodi naša nada. Negotova začasnost in namestovanje bo tedaj berž ko ne še za prihodnje leto obstati moglo. Kdor koli pa bode nauk slov. jezika prevzel, naj perva in živa skerb mu bo, ledeno odejo, ki učencov serca sklepa, z zanimivem razlaganjem predreti, predsodke ovreči in jim dati nalogo, da naj si prizadevajo vsak v svojem okrogu, vsak po svoji moči, neumnost in nevednost s pohlevnim prepričevanjem naših neprijatlov, odvracati in slovenskemu jeziku dostojno spoštevanje pridobiti, ki mu ga visoka vlada sama, vpeljavši ga v šolo, tak očitno skazuje. To bo gotovo več zdalo kot prisiljeno učenje. Sicer pa Bog daj, da bi slavna šolska vradnija novo, našim potrebam primerjeno osnovo, ki ji je bila ne davno predložena, poterdila in da bi se verlim vsestransko izobraženim korenjakom slovenščina izročila!

Iz Ljubljane. Za Krajnce, ki so v višjih šolah na Dunaji, je zdej 11 Knaffelovih štipendij izpraznjenih; vsaka štipendija znese 120 fl. Pač lepa pripomoč vsakemu učencu, ki je tako srečen eno tih štipendij dobiti. — Vreme tega mesca je zares čudno. V prvi polovici včasih skor tako merzlo kakor pozimi, v drugi polovici soparno kakor o pasjih dneh. Dunajski časnik pravi, da od leta 1785 se ne pomni več taka vročina v tem času, kakor je bila pretekli teden. Včeraj popoldne — skor čez 3 tedne — se je spet prvi-krat vlil dež z bliskom in gromom in napil žejno zemljo.

Novičar iz mnogih krajev.

Prerajtalo se je, če se znesek v vsem cesarstvu podpisanega posojila primeri s številom vsih prebivavcov, da pride po čez na enega človeka 13 fl. 51 kr., po tem pa, kar se je v posamnih deželah nabralo, pride v spodnji Austrii z Dunajem na enega 72 fl., na Primorskem s Teratom 43 fl.; v zgornji Austrii 24 fl., na Salcburškem 16 fl., na Českem 16 fl., na Marskem 15 fl., v Šlezii 14 fl., v Vojvodini in Banatu 14 fl., v Lombardii 13 fl., v Tirolih 13 fl., na Štajarskem 11 fl., na Beneškem, Ogerskem in Krajnskem po 10 fl., na Koroškem 9 fl., v Bukovini 7 fl., na Erdeljskem in Horvaškem 6 fl., v Galiciji in Dalmaciji 4 fl. — Po naznanilu c. k. ministerstva je bilo konec preteklega mesca za 7 mil. 212.579 fl. papirnatega ogerskega drobiza med ljudstvom. — Stroški za napravo cesarskih železnic so od leta 1842 do 1853 znesli 203 milione gold., — nesó pa zdaj toliko, da bi se njih vrednost smela šteti na 300 mil. — Število od sept. 1852 do konca leta 1853 v našem cesarstvu v različnih jezicah natisnjenih bukev znese v nemškem jeziku 2787, v laškem 2723, v slavenskem 659, v madžarskem 428, v francoskem 24, v angleškem 4, v švedskem 1, v latinskem 173, v gerškem 7, v hebrejskem 14 — v vsem skupej 6874. — Na več krajih Laškega delajo zdej vinu podobno pijačo, ki je dober kup in dobra; narejajo jo iz želoda, medú in vinskega kamnja (Weinstein). — Vès svet hrepení po novicah iz črnega morja; mnoge prigodbe se že pripoveduje, da se Odesa že bombardira, da je zedinjena armada vzela že Anapo in več družega, — al gotovo je dosihmal menda le to, da so zedinjene barke 14. t. m. 58.000 vojakov pri Eupatorii na suho djale, potem pa berž proti Sevastopolju jadrale; ene barke pa so se ver-nile v Varno po družih 14.000 Francozov. General Menšikov je osnoval na Krimu černo vojsko (Land-sturm) in caru Nikolaju pisal, da je v stanu na vsakem mestu vhod sovražniku braniti in je pripravljen na vsak napad. — 16. t. m. je austrianska armada z 3 odelki prestopila moldavsko mejo; 21. t. m. pričakujejo fzm. Hess-a v Bukureštu, konec tega mesca pa prejšnega gospodarja kneza Stirbey-a, ki se bo spet vsedel na tron valaški; kmalo za njim bo prišel tudi gospodar moldavski, knez Ghika. — 7. dan t. m. je sultan oglasil hatt (cesarsko povelje), v katerem uka-zuje popolno prenaredbo svoje države. Če ne bojo Europejci pomagali izpeljati tega hatta, bo hatt spet hatt ostal, kakor že večkrat. — Nekteri časniki hočejo vediti, da je knez črnogorski poslal na Dunaj poslanca s sporočilom: da se Černogora hoče podati pod krilo austrianske vlade, ako mu ona tisto dnarno pripomoč vsako leto daruje, ki mu jo je zdej rusovska vlada odtegnila. Menda je to le prazna „Nežica“, to pa je gotovo, da je Černogorec Bieladinović sedaj na Dunaji. — Napoleon je poklical spet 60.000 vojakov skupej. Bilo je njegovo življenje spet v veliki nevarnosti; nast-

vila mu je hudobija tako imenovano „peklensko mašino“ na severni železnici, ki bi ga bila pokončala, ko bi se bil po nji peljal, — al k sreči je drugo pot šel. — Serbski general Knićanin se je že toliko ozdravil, da more samotež v toplice iti. — Švedska vlada terja od državnega zbora čez dovoljena 2 mil. tolarjev še dnarja v brambo nobenostranosti. — Od cerkvenega razpora na Badenskem, od ktere ga se dolgo ni nič slišalo, se zdaj za gotovo zvé, da sta minister Brunner in kardinal Antonelli osnovala po mislih badenske vlade spis poglavitnih členov pogodbe, in potem še le, če jih sv. oče poterdijo, interimisticum nastopi.

Juri Vodovnik *).

Jaz sem Vodovnik Juri,
Per Skomru sem domá
V raztergani kočuri,
K' štir oknice ima.
Veselje moje vse je preč,
Na morem si pomagat več,
S težavami oj! ves obdan
Zdihujem noč in dan.
Že golo glavco nosim,
Po sveti grem okolj,
Vse sorte pesmi trosim,
Ne zmanjka jih nikolj;
Poznajo me sromačeka,
Mi radi dajo vinčeka;
Kadar se z vincom poživim,
Zapojem spet ljudim.
Ko leto blo je šteló:
En tavžent sedemsto
In endevtedeseto,
Je moje rojstvo blo.
O detejih dnevih skoz bolan,
Kakor sem še današnji dan;
Pa radovoljno vse terpim,
Da le na svet' živim.
Moj ljubi rajni oče
So bili cimperman,
So stavli hiše, kočé
Skomerskim farmanam.
Tud marovfe no žage res
Popravljali so mlíne vmes,
So bli sodar in pa kolar;
Po verhi še coklar.
So kratke hlače 'meli
Kmetiški pa jopeč dolg,
Ponižno so živeli
Od svojih mladih nog.
Sedem no osemdeset let
Živeli oni so na svet',
Potem so v dolgo večnost šli
Kak bomo enkrat mi.
Helena Cesarica
So moja mati bli,
Pa božja je pravica,
Da so tud v večnost šli,
Kar zapustili so ta svet
Je že per štiridesetih let,
So podvučili me lepo
Kak služiti Bogu.

Per svetem Lampretu
Sem potler mežnar bil,
In v devetnajstem letu
Se tkavčevsko vučil.
Sem platno in sukno tkal,
Zasluzen dnar za vince dal,
Tokrat mi je prav dobro blo —
Ne bo mi več tako!
Že trideset in zravno
Devet že bil sem star,
Ko moram vdovo vzeti
Peljat' jo pred oltar.
Močivnik so poročali
In meni tak naročali:
„Tud staro ženko 'maš ljubít',
Nikolj je zapustit!“
Domača moja zlahta
Že mene ne pozna,
Je kakor stara plahta
Povsod raztergana.
Že nimam strehe nad glavo,
Ko se poberam za vodo,
Prijatle pa po sveti imam,
Ki jih objískat znam.
Zdaj pesme komponiram
Na svoje stare dni,
Jih noč in dan študiram,
Nikolj jih dosti ni.
Veliko sem jih vùn že dal,
Po daljnih krajih jih razsjal,
Nar rajše pa pri Skomerjeh,
Sej mislim, da ni greh.
Marsikteri me vpraša:
Od kod se le vučim?
Alj kje je tista kasa.
Kjer pesem toljk dobim?
Jaz 'mam en star pa znucan koš,
Ni vreden le en šajnast groš,
V tem starem košu imam vse
Jaz pesmi zložene.
Alj jaz že komaj nosim
Moj stari znucan koš!
Prijatle svoje prosim:
Da b' dali vsak en groš, —
Ko pa ta košek zapustim,
Naj za menoj bi bil spomin!
Tud jaz prosit' za vas želim,
Ko sveti raj dobim.

*) Kdo iz dolnjega Štajarskega ne pozná Jurja Vodovnika ali saj nekte re njegovih preprostih pesmic, v katerih zares klije pravi duh narodnih pesem! Častit prijatelj iz Štajarskega so nam poslali eno tacih „od Pohorcov“ za pokušnjo in pri ti priliki nam pisali sledeče: „Juri Vodovnik zdaj po Pohorji berači, nosi koš brez dna, v znamenje, da noče veči milošnje, kakor tolikšne, ki mu je za vsakdanji živež potrebna. Kamor pride, ga povsod radi imajo, posebno na kolinah in ženitvah. Da pa bojo častiti braveci tega pesnika-samoúka bolje poznali, naj jim „Novice“ pred „Pohorsko“ podajo še tisto, ki jo je on sam od sebe zložil“. Za kratek čas — višje slave se vé da ne iše pevec in tudi mi za-nj ne — bi utegnile te pesmice všeč biti vsacemu, ker nam kažejo izvir starih narodnih pesem. Vred.